

مواظب خلط مبحث ها باشیم!: بحثی در مورد دغدغه های بی پایان بانک مرکزی در مورد صندوق های قرض الحسنه

پدیدآورنده (ها) : مهاجرانی، مصطفی

اقتصاد :: نشریه بانک و اقتصاد :: خرداد ۱۳۸۷ - شماره ۹۲

صفحات : از ۲۷ تا ۲۸

آدرس ثابت : https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/470555

تاریخ دانلود : ۱۴۰۲/۱۱/۰۹

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائهٔ مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مـادی برآمـده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشـد. بنابر این، هرگونه نشـر و عرضـه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسـلامی (نور) می باشـد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه قوانین و مقررات استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

مقالات مرتبط

- بررسی مزایا و آثار اجتماعی و اقتصادی اوراق قرض الحسنه
- اوراق قرض الحسنه
- تاریخ ری و شخصیت حضرت عبدالعظیم الحسنی (ع)
- به خدا وام دهیم!بررسی ماهیت قرض الحسنه و آثار مادی و معنوی آن
- علم قاضی(۲)
- مبانی فقهی سند و سوگند و تعارض آنها با علم قاضی
- تقدم علم قاضی در مقام تعارض با سایر ادله اثبات دعوی با رویکردی بر مبانی فقهی و اخلاقی
- مقایسه نهاد سبدگردانی در معاملات بورس سهام با عقد عاریه
- جایگاه علم قاضی در ادله اثبات الکترونیک در نظام دادرسی کیفری
- دشت تهران در دوران اسلامی
- رفتارشناسی قرض الحسنه
- رهن مستعار

عناوین مشابه

- دغدغه های بی پایان بانک مرکزی و صندوق های قرض الحسنه
- گونه شناسی صندوق های قرض الحسنه و توانمندی زنان: مدل سنتی اعتبارات خرد در ایران
- ساختار صندوق های قرض الحسنه در ایران و الگوی مبتنی بر اتحادیه های اعتباری
- صندوق های قرض الحسنه؛ ارزیابی کارکرد در بازار پول و اعتبار کشور
- اهمیت سپرده های قرض الحسنه جاری و مداخله قانونگذار در مورد چک بلامحل
- بحثی درباره نظارت بر فعالیت صندوق های قرض الحسنه: صندوق های قرض الحسنه «واقعی» کدامند؟
- گزارش کارشناسی درباره عملکرد صندوق قرض الحسنه حمایت از فرصت های شغلی
- اظهارنظر کارشناسی درباره: "لایحه اصلاح ماده ۱۴ قانون برنامه پنجساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران "(نحوه نظارت بر صندوق های قرض الحسنه تک شعبه ای)
- ارزیابی عملکرد صنعت بانکداری با استفاده از روش تحلیل پوششی داده ها (DEA) (مورد مطالعه: شعب صندوق قرض الحسنه ولی عصر (عج) بابل)
- تبیین انحراف های سپرده های قرض الحسنه در نظام بانکی

www.noormags.ir

آن گذشت ـ خبر رسمی از سوی بانک قرض‌الحسنه یا بانک‌های قرض‌الحسنه به نظر نرسیده و معلوم نیست که این بانک‌ها تا چه اندازه موفق بوده‌اند؟ فرضاً غیر از منابع بانک‌ها، چه مقدار سپرده، مخصوصاً سپرده پس‌انداز افراد را جمع کرده‌اند؟ و آیا وام‌هایی هم داده‌اند یا نه؟

درباره جوایز حساب‌های پس‌انداز نیز نقدهای مختلف و به‌حقی صورت گرفته و افراط و زیاده‌روی بعضی از بانک‌های دولتی مورد ایراد واقع شده است. نکاتی هم در این باره قابل‌ذکر است:

نمی‌توان انکار کرد که کلیه سپرده‌گذاران حساب پس‌انداز بدون‌توجه به جایزه آن، وجوهی را که هیچ نفعی برای آنان ندارد و وجود تورم نیز ارزش آن را کاهش می‌دهد، در بانک‌ها سپرده‌گذاری می‌کنند. دادن جایزه به دارندگان حساب پس‌انداز، مجوز قانونی دارد و از نظر تاریخچه بانکداری در ایران هم ـ که شرح آن گذشت ـ با به‌وجودآمدن صندوق پس‌انداز ملی، پایه آن گذاشته شده است. درنتیجه، این تصور بدون‌اشتباه نیست که با حذف جایزه، تغییری در میزان سپرده‌های پس‌انداز به‌وجود نمی‌آید. اما چه جایزه‌ای؟ دادن اسکناس به ارتفاع یک ساختمان معروف یا تحویل خودروهای گران‌قیمت و نظایر آن؟ به‌نمایش‌گذاشتن خودرو مقابل ساختمان بانک، چیزی را به اعتبار و پرستیژ یک بانک اضافه نمی‌کند، یا اعلام هر ۵۰۰۰۰ ریال یا ۱۰۰۰۰۰ ریال در هر روز یک امتیاز، یعنی چه؟ این کار از عهده اشخاصی برمی‌آید که وجوه سرگردان و غیرقابل‌مصرفی را در اختیار دارند و آن را برای مدتی ـ و فقط به منظور به‌دست‌آوردن جایزه ـ به بانک می‌دهند. باید توجه داشت که با آمدن قانون عملیات بانکی بدون‌ربا، پس‌انداز با صفت "قرض‌الحسنه" تعریف شده است و کارهایی که بعضی از بانک‌ها درباره جایزه و شیوه تبلیغ در روزنامه‌ها و حتی در صداوسیما انجام می‌دهند، کاملاً درتضاد با قرض‌الحسنه است. در این جریان، هم بانک تبلیغ‌کننده و هم سپرده‌گذار به قصد دریافت جایزه ـ آن هم از این نوع ـ راهی غیر از قرض‌الحسنه را طی می‌کنند که کاملاً با فلسفه وجودی قرض‌الحسنه منافات دارد. اما صندوق‌های قرض‌الحسنه موجود در سطح کشور، راهی دیگر را می‌پیمایند و بدون تبلیغات و سروصدای ناموزون، به وظیفه و تکلیف خود عمل می‌کنند و به نظر می‌رسد که تقویت آنها به مصلحت جامعه است.

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

مواظب خلط مبحث‌ها باشیم!

بحثی درمورد دغدغه‌های بی‌پایان بانک مرکزی در مورد صندوق‌های قرض‌الحسنه

دکتر مصطفی مهاجرانی

مصاحبه‌ای تحت‌عنوان "دغدغه‌های بی‌پایان بانک مرکزی در مورد صندوق‌های قرض‌الحسنه" در شماره اسفند ماه ۱۳۸۶ مجله بانک و اقتصاد درج شده بود که ضروری است در همان زمینه بحث مختصری داشته باشیم تا از خلط مبحث‌های احتمالی جلوگیری شود.

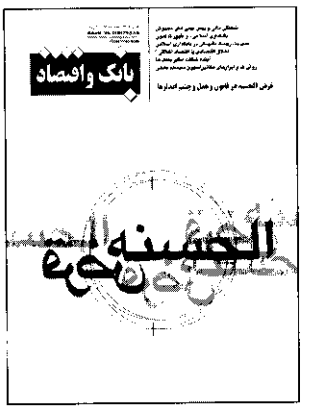
گرچه این مصاحبه بیشتر به بحث در مورد تاریخچه پول و بانک و سرمایه پرداخته، ولی نیم‌نگاهی هم به صندوق‌های قرض‌الحسنه دارد و به نظر می‌رسد که آنچه موردنظر بوده و موردانتقاد قرار گرفته است، صندوق‌های قرض‌الحسنه بسیار بزرگی است که از حمایت و پشتیبانی بعضی از دستگاه‌ها برخوردار هستند، البته به علت حمایتی که از آنها شده، اکثراً مشکل‌ساز هم بوده‌اند، در حالی که در گوشه و کنار این کشور، صندوق‌های قرض‌الحسنه‌ای هم وجود دارند که بهترین وسیله برای رفع نیازهای مردم می‌باشند و هیچ ضرورتی ندارد که تحت‌حاکمیت و دخالت مقررات، قانون و آیین‌نامه‌های مصوب مراجع دولتی باشند، زیرا مردم خود آگاهند که چه می‌کنند. دغدغه‌های بانک مرکزی و دولت هم برای آنها بی‌فایده است، زیرا "عِرض خود می‌برند و زحمت ما می‌دارند".

صندوق‌های قرض‌الحسنه کوچک، از عناصر بازار غیرمتشکل پولی هستند که از طریق تجهیز پس‌اندازهای

بانک مرکزی باید به‌دنبال صندوق‌هایی باشد که چهارده‌هزار میلیارد تومان از منابع بازار متشکل پولی را به یغما می‌برند و بیست‌وهشت هزار میلیارد تومان هم به دستگاه‌های دولتی بدهکارند.

www.noormags.ir

کوچک و تخصیص آن به صورت وام بدون بهره یا کارمزد، به عنوان موسسه اعتباری خرد عمل می‌کنند.

برای آشنایی بیشتر لازم است که به سابقه این صندوق‌ها توجه شود و سپس در مورد آنها قضاوت به‌عمل آید و ببینیم که آیا بانک مرکزی باید برای این دسته از صندوق‌های قرض‌الحسنه دغدغه داشته باشد یا برای آنهایی که به قول رییس دادسرای اقتصادی قوه قضاییه، چهارده‌هزار میلیارد تومان پول از بازار متشکل پولی را به‌یغما می‌برند و بازرسی کل کشور، سازمان حسابرسی و وزارت اطلاعات هم در مورد آنها کاری انجام نمی‌دهند و یا از آن مهمتر، بیست‌وهشت هزار میلیارد تومان هم به دستگاه‌های دولتی بدهکارند و از بازپرداخت آنها خبری نیست؟

حال برای آگاهی بیشتر، به بررسی وضعیت صندوق‌های قرض‌الحسنه می‌پردازیم.

اولین صندوق قرض‌الحسنه در سال ۱۳۴۸ در یکی از مساجد تهران با سرمایه اولیه ۱۴۰۰۰۰ ریال به‌وجود آمد. این سرمایه مردم خیّر، در صندوقی که در مسجد نصب شده بود، به‌عنوان صدقات جمع‌آوری شده بود. البته هدف این صندوق پرداخت کمک بلاعوض بود، اما به‌دلایلی تصمیم گرفته شد که کمک‌ها و صدقات جمع‌آوری‌شده به عنوان سرمایه جهت پرداخت وام‌های بدون‌بهره و قرض‌الحسنه به‌کار گرفته شوند.

دومین صندوق، در چهارچوب یک نهاد مالی تاسیس شد و به‌احیای سنت قرض‌الحسنه مبادرت ورزید. این صندوق به‌نام "صندوق جاوید" در بازار تشکیل شد و به فعالیت‌های مشابه پرداخت.

در اواخر سال ۱۳۵۲ سومین صندوق قرض‌الحسنه تهران به نام "صندوق امور خیریه" با سرمایه اولیه یک میلیون و دویست‌هزار ریال به‌منظور اعطای قرض‌الحسنه تاسیس شد و حداکثر تا مبلغ پنجاه‌هزار ریال وام پرداخت می‌نمود.

قبل از پیروزی انقلاب، تعداد صندوق‌ها به دویست صندوق رسید و بعد از پیروزی انقلاب تا سال ۱۳۶۵ تعداد آنها به بیش از ۲۵۰۰ صندوق افزایش یافت. سپس تعداد صندوق‌های قرض‌الحسنه رسمی و غیررسمی به ۵۵۰۰ صندوق رسید. آمارهای نیروی انتظامی حکایت از آن دارد که در سال ۱۳۷۹ تعداد صندوق‌ها به شش‌هزار واحد رسیده بود.

در سال ۱۳۶۳ دولت از طریق وزارت کشور و بانک مرکزی شروع به دخالت در امور صندوق‌ها نمود و دولت تحت عنوان نظارت بر آنها، وارد معرکه‌ای شد که خود مسبب اصلی آن بود.

در دهه ۱۳۷۰ فشارهای عمومی بر صندوق‌ها کاهش یافت و در عین حال، رونق بورس اوراق بهادار در تهران و سودآوری سرمایه‌گذاری در بخش سفته‌بازی، ارز و طلا، موجب تغییرجهت سرمایه‌گذاران در صندوق‌های قرض‌الحسنه به سوی فعالیت‌های یادشده گردید.

بررسی‌های انجام‌شده در مورد فعالیت صندوق‌های قرض‌الحسنه مزبور نشان می‌دهد که صندوق‌های قرض‌الحسنه در زمینه‌های زیر به متقاضیان واجدشرایط وام می‌پردازند: وام ازدواج، تعمیر مسکن، رهن و اجاره، معالجه بیماری، سرمایه کسب، وام تحصیلی، کشاورزی، دامپروری، مرغداری، توسعه صنایع کوچک، خرید وسایل ضروری منزل و وام به آسیب‌دیدگان حوادث طبیعی.

به‌طورکلی، آن گروه از صندوق‌های قرض‌الحسنه که با جمع‌آوری وجوه سپرده‌های مردم خیّر و نیکوکار و اختصاص آنها به نیازمندان و محرومان بدون‌بهره و معمولاً با کارمزد دو درصد اقدام می‌نمایند و سود حاصل از فعالیت خود را بین سپرده‌گذاران توزیع نمی‌کنند، بلکه آن را صرف توسعه کمّی و کیفی خدمات صندوق می‌نمایند، می‌توانند در زمره سازمان‌های غیردولتی در زمینه خدمات عمومی محسوب شوند.

برای توسعه خدمات این گروه از صندوق‌های قرض‌الحسنه، توجه به نکات زیر ضروری است:

- صندوق‌های قرض‌الحسنه باید به عنوان یکی از موسسات مالی خرد، در خدمت رفع نیازهای مالی کوچک و غالباً اضطراری مردم، به‌خصوص اقشار کم‌درآمد باشند، درحالی که بازار متشکل پولی به دنبال سودآوری هرچه بیشتر است و عملکرد آنها همیشه همراه با گرفتاری‌های زیاد برای کشور می‌باشد.

- صندوق‌های قرض‌الحسنه باید تحت‌تاثیر انگیزه‌های معنوی و در خدمت مردم باشند و با هدف اجتماعی، مذهبی و خدمت به مردم به فعالیت بپردازند. درواقع، حاکمیت مطلق دولت و بانک مرکزی بر این صندوق‌هاست که تشکل‌های مردمی بسیار موثر و مفید را دچار بحران می‌کند و آنها ملعبه دست حاکمان می‌شوند و مردم از این نعمت بزرگ تحت‌عنوان بازار غیرمتشکل پولی محروم می‌مانند.

حال باید دید که دغدغه‌های بی‌پایان بانک مرکزی برای بزرگ‌ها می‌باشد یا برای صندوق‌های کوچک که بدون تحمیلی بر خزانه دولت، می‌توانند امور ضروری خود را سریعاً سروسامان بدهند؟ باید مواظب باشیم که دچار خلط مبحث نشویم و به بیراهه نیفتیم.

مأخذ: گامی در جهت شناخت تشکل‌های داوطلب سنتی ایران / انتشارات موسسه همیاران غدا / صفحه ۸۱.

اگرچه صندوق‌های قرض‌الحسنه بسیار بزرگی در این کشور وجود دارند که به علت حمایت‌های خاص مشکل‌ساز بوده‌اند، اما در گوشه و کنار این کشور صندوق‌های قرض‌الحسنه‌ای هم وجود دارند که بهترین وسیله برای رفع نیازهای مردم می‌باشند.

www.noormags.ir